

བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་གྲས་སྒྲོར་མོ།

གཙང་བླ་གསལ་ལགས།^[1]

ནང་དོན་གཙོ་བོ།

༢༡། བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པ་མང་པོས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནང་སྐབས། བོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ལ་གཏིང་ཚུགས་པའི་རྒྱས་ལོན་མ་བྱུང་བའམ་གཟབ་ནན་མ་བྱུང་བ་གང་ཡིན་ཆ་མ་འཆལ་ཡང་། ཞིབ་འཇུག་གི་ཆེད་ཚུལ་མང་པོའི་ནང་ཆོག་དོན་གཉིས་ཀར་ནོར་འཛོལ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད་པའི་ཐད་དཔེ་མཆོན་རེ་གཉིས་ནང་གྲས་སྒྲོར་མོའི་ཚུལ་དུ་བྱུང་བཞིན་ཡོད་པ་ལགས་ན། མཁྱེན་ལུན་ཞིབ་འཇུག་པ་རྣམ་པས་བཀའ་སློབ་དགོངས་འཆར་ལྟར་སྒྲུབ་སྒྲུབ་ཡོང་བ་ལྟ།

བཅའ་ཆད་གཙོ་བོ། ཁམས་སོག་རྒྱ་སོག་མང་ལུ་ལ། མར་ལུ་ལ། རྒྱ་ནག་གྲུང་གོ།

དང་པོ། ཁམས་སོག་ལ་རྒྱ་སོག་བྱིས་པ།

དོགས་གནད་ཡོད་སར་རྒྱ་མཆོན་བྲངས་ནས་དབྱུང་པ་དང་བཤོ་སློང་བྱ་རྒྱུ་ནི་ཞིབ་

[1] ས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་སློབ་དཔོན་བཟེས་པ།
✉ topla0079@gmail.com

འཇུག་གི་དགོས་པར་གསུངས་ལ། དཔུང་པ་དང་བཤོ་སྒྲིང་བྱེད་པའི་གཞི་རྒྱ་ཆུགས་ས་གཙོ་བོ་དེ་དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ཡིན་པས་ན། བོད་ཀྱི་ན་གཞོན་ཞིབ་འཇུག་པ་ཚོས་ཀྱང་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས། བོད་ཡིག་དང་། རྒྱ་ཡིག་དབྱིན་ཡིག་སོགས་ཀྱི་ནང་གསལ་བའི་ཡིག་ཆ་ཁག་ལ་གཤིབ་བསྟར་བྱ་དགོས་ལ། དེ་བས་ཀྱང་བོད་སྐད་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཁག་ལ་རུང་ཞིབ་ཆགས་ཀྱི་ལྟ་དགོས་པ་ལས། དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གང་རུང་ཞིག་ལག་ཏུ་འཐེབ་མ་ཐག་ཐམས་ཅད་བདེན་པར་འདྲིན་ནས་ཆོད་སྡོམ་བཞག་ཆོ། གནད་དོན་མང་པོ་ཞིག་གི་ཐད་ནོར་འདྲོལ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་འདུག

དཔེར་ན། རྒྱ་དབྱིན་རུ་སུ་གསུམ་གྱིས་དབྱིན་སྐྱོར་ལས་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་འགོ་སྟོན་དུ་བོད་གཞུང་དང་བྱམས་ལྷན་སྐྱོང་བྱང་དབར་འགལ་སྒྲུབ་བས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ ལོར་ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མ་གསང་བྱོལ་གནང་སྐབས། གསེལ་ཅོག་སྟེང་ཕྱག་བསྟར་མའི་ཕྱག་བྲིས་ཤིག་འདྲིལ་གནང་མཛད་ཡོད་པའི་ནང་དོན་སྐོར་ལ། བྱམས་ལྷན་དགོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཚུལ་སྒྲིག་ཆོགས་ཚུང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོར་བཅུམས་པའི་《ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པའི་ནམ་ཐར་རིན་ཆེན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་》གཙོ་སྟེ། ཁོང་གི་སྐོར་ལ་ཆེད་ཚུལ་བྲིས་པ་པལ་མོ་ཆེའི་ནང་། ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་མཆོག་ནས་ཡལོང་ས་མཁན་ཆེན་དོ་རྩེ་འཆང་(ཡུལ་དབང་སྐྱོང་བཅུ་གསུམ་པ་)མཆོག་ནས་ཐུགས་རྗེ་ཆུང་བ་ཅི་ལ་སྲིད་ཀྱང་། གཤམ་འོག་ཞིབ་ལས་བྱེད་པོ་ནམས་གྱིས་མཛད་གཏད་བཅོས་ཏེ་སྤར་སྟོལ་ལ་མི་གནས་པའི་དམག་པོགས་བཞི་བུར་འགོལ་དཀྱི་བྱས་པ་དེ་དག་གི་ཐུབ་དམིགས་མེད་ཀྱི་རེ་ཞིག་རྒྱ་སོག་ཡུལ་གྱུར་དད་ལྷན་ཁག་ལ་སྤོང་མོ་བྱེད་པར་འགོ་དགོས་ལུགས་འཁོད་ཡོད་པ།^[1] ཞེས་བཀོད་ཡོད་མོད།

དོན་དངོས་སུ་ཤིང་བྱི་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༣༩ བོད་ལྗེ་ ༩ ཆོས་ ༡༩ ཉིན། བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་སྟོ་མང་མཆན་ཞབས་དོ་རྩེ་གཡིབ་(མཆན་ཞབས་དག་དབང་སྟོ་བཟང་)

[1] ཡཔུ་ཆེན་སྐྱོང་དགུ་པ་སྟོ་བཟང་ཐུབ་བསྟན་ཆོས་ཀྱི་ཉི་མའི་ནམ་ཐར་རིན་ཆེན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ། སྟོན་ཆ། བྱང་གོ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༩ ཤོག་གངས་ ༩༥ ནང་གསལ།

བོད་ཀྱི་ན་གཞིན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་གྲས་སྒྲིབ་མོ།

ལ་བསྐྱལ་བའི་དམ་འབྱར་མའི་བཀའ་ཤོག་ཅིག་དེ་སྡོན་ཨ་ཁྱེས་མ་ཆེན་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ངེས་སྟན་པ་ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་མཁས་དབང་འོ་སྤུ་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་གིས་གྲས་པར་མཁོ་འདོན་གནང་བ་དེའི་ནང་། ཁམས་སོག་གི་སྤྱིན་བདག་ཁག་བརྒྱད་དོ་ཆེན་བསྐྱལ་མ་དང་། མཐུན་རྒྱུན་དང་སྤྱིན་འབྲེལ་ཡོང་རེ་དང་བཅས་ཡུལ་གྱི་ངེས་མེད་དུ་བསྐྱོད་ཐོན་མི་བྱ་ཐབས་མེད། ཅེས་འཁོད་འདུག དེ་བཞིན། སྤུ་ཞབས་ཀྱི་མི་མས་སྟོ་ཀྲོལ་ནལ་(David Macdonald)ཀྱིས་བྱི་ལོ་ 1996 ལོར་བརྒྱམས་པའི་《Twenty years in Tibet》ཞེས་པའི་ནང་དུ་ཡང་། རྒྱུ་ཆེན་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་གཞིས་ཀ་ཅེ་ནས་དོག་ཐོན་མཛད་ཁར། རྒྱ་ལའི་སྤུ་མ་ལ་འཕྲིན་ཡིག་ཅིག་བཞག་པ་དེའི་ནང་དུ། ཁོང་རང་ད་རེས་སོག་ཡུལ་དུ་འགྲོ་དོན་ནི་ཞལ་འདེབས་སྤོང་རྒྱ་ཁོ་ནའི་དོན་དུ་མ་གཏོགས། བོད་སྡོངས་སུ་ཟིང་ཆ་སྤོང་རྒྱའི་ཀྱན་སྤོང་གཏན་ནས་མེད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་རེད།^[9] ཅེས་འཁོད་ཡོད། གོང་གསལ་ཡིག་ཚང་དེ་གཉིས་ལས། རྒྱུ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་གསང་བྱོལ་གནང་ཁར་གསོལ་ཅོག་སྟེང་འབྱུང་དབང་བཅུ་གསུམ་པ་མཆོག་ལ་འཛིག་གནང་མཛད་པའི་བཀའ་ཡིག་དངོས་ནང་སོག་ཡུལ་ལམ་ཁམས་སོག་ཅེས་བྲིས་ཡོད་པ་ལས་རྒྱ་སོག་ཅེས་བྲིས་མེད་པ་ར་འཕྲོད་ཀྱི་འདུག

གཉིས་པ། མང་ཡུལ་དང་མང་ཡུལ་འབྲུལ་བ།

ཡང་རྗེ་བཙུན་མི་ལ་རས་པའི་འཁྲུངས་ཡུལ་མང་ཡུལ་གྱི་ཐང་དང་། མི་ལའི་སྐྱབ་སྤུག་བྲག་དཀར་རྟ་སོ་ཞེས་པ་དག་དེང་བོད་ཀྱི་ས་ཆ་གང་དུ་ངོས་འཛིན་དགོས་མིན་ཐད་སྟོན་པ་ལུག་ཚུང་ཚུ་ལ་མཆོང་བ་ལྟར་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ངང་ནོར་འཛོལ་གྱི་ལམ་དུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་འདུག་པ་མཐོང་། དེ་ཡང་། ནོར་སྤིང་བོད་ཀྱི་རིག་

[9] David Macdonald. Twenty years in Tibet, p.296.

བོད་ཀྱི་ན་གཞིན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་གྲས་སྒྲིབ་མོ།

གསུམ་ལས། རྟོད་མངའ་རིས་སྒྲོར་གསུམ་གྱི་ཡ་གྲུལ། མང་ཡུལ་ཆབ་གྱིས་སྒྲོར་ཞེས་པའི་
ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་དང་^[༡] ཞེས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་གྱི་གསུངས་འདུག་ལ།

བསོད་བདེ་དམན་པ་ཞིག་ལ་ཉེ་བའི་ཆར་ཡང་ངོ་དེབ་གྱི་སྒྲུག་མིང་གྲང་
ཐང་ལ་མོ་ཞེས་པ་ཞིག་གིས། གྲུས་པར་བྱེད་གྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༠༡༡ ལོར་བོད་ཀྱི་དཔེ་
མཛོད་ཁང་ནས་དཔེ་སྐྱུན་ཞུས་པའི་《ཤེལ་དཀར་ཆོས་འབྱུང་》གི་སྒྲིང་བཛོད་དུ། ལ་
རྟོད་ཀྱི་རྟོག་གི་ནང་སྒྱིད་གྲོང་བཞག་འདུག་པ་དེ་ལོ་རྒྱུས་གསར་བཟོ་དང་འཁྱོག་
བཛོད་མ་རེད་དམ། སྒྱིད་གྲོང་ནི་གཙང་ལ་རྟོད་ལས་ལོགས་སུ་ཡིན་ཡིན་པ་རེད། དེ་ལ་
ལན་ཞིག་ཡོད་པ། ཞེས་པའི་འཕྲིན་ཡིག་ཐུང་དུ་ཞིག་བཏང་བྱུང་། ཁོང་ལ་ཡིན་མིན་
བདེན་ལུགས་ཇི་ཅམ་བཤད་ཀྱང་། ཉ་གསར་རྒྱུག་འདོད་དང་། བྱི་གསར་འབ་འདོད་
གྱི་བསམ་པས་ཁས་ལེན་གནང་རྒྱུ་ཡར་ཟད། ད་དུང་བདག་ལ་ཚུར་ཆོགས་གཏམ་དང་
སྟངས་སྟོངས་མེད་པའི་ཡ་ལ་བསྟན་འདོགས་འདྲ་མིན་བྱེད་གྱི་འདུག་སྐབས་དེར་གྲུས་པའི་
བསམ་པའི་ནང་ཆོས་རྗེས་སྐྱུ་པའི་ཆེན་གྱིས་བཀའ་སློབ་གཅིག་དཔྱད་འོང་བ་ནི། དེང་
སང་དུས་ན་ལོ་གྲངས་ཆུན་འཁྱུར་ན། བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱང་གཙུག་གཏོར་ཇི་བཞིན་ཏེ།
ཤེས་རབ་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ལྗང་ཡངས་པ་ཡང་། གཞིན་ལུར་གྱུར་ན་ཆད་མར་འཛིན་པ་
དགོན། ཞེས་གསུངས་པ་དེ་རེད།

དོན་དངོས་སུ་ཁོང་ཆོ་ཆང་མས་མང་ཡུལ་(མར)དང་མང་ཡུལ་འཛོལ། མངའ་
རིས་དང་མངའ་རིས་འཛོལ་སོང་བ་ཞིག་ལོས་ཡིན། གཞན་དུ་མང་ཡུལ་ལམ་མང་ཡུལ་
སྒྱིད་གྲོང་གི་ཁུལ་རྣམས་དབུས་གཙང་རུ་བཞི་ལས་རུ་ལག་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ནི།
སྤར་རྒྱལ་བཙན་པོ་སྟོང་བཙན་སྐབས་དབུས་གཙང་རུ་བཞིར་རུ་རེ་ལ་ཡུལ་དཔོན་བཅུ་
དྲུག་ཡོད་པའི་སྒྲོར་གསུང་སྐབས། དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་སྟངས་ཅམ་ལ་མཁས་པ་
ལྷུས་བཙམས་པའི་《ལྷུ་ཆོས་འབྱུང་》ལས། རུ་ལག་གི་ཡུལ་དཔོན་ཆུང་བཅུ་དྲུག་

[༡] བདེ་ཆོས་ལེ་ཤེས་རྟོགས་རྒྱལ། བོད་ཁུལ་གྱི་འབྲུག་པ་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་དགོན་སྡེ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་མཛོར་བསྟན་
མེས་པོ་དབྱེས་པའི་མཛོད་ཁྱིན། དེབ་དང་པོ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༤ ཤོག་གྲངས་ ༩༧ ནང་གསལ།

ལ། མང་ཡུལ་ལ།^[2] ཞེས་བྱུང་ལ། དཔལ་ལྷན་ས་སྐྱ་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་མངའ་རིས་
རྫོང་དགའི་ཁུལ་དེ་དབུས་གཙང་ཁྱི་སྐྱོར་བརྩུག་སུམ་གྱི་ཡ་གུལ་དུ་བྱངས་འདུག་པ་
ནི། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཡས་མས་སུ་དཔོན་ཡིག་པ་སྟག་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོས་
བཅམས་པའི་《ཁུལ་རབས་མང་པོའི་ལེགས་བཤད་རྣམ་གྲངས་ཡིད་འཛིན་ཞོར་བུའི་
ཕྱང་བ》ལས། དབུས་གཙང་ཁྱི་སྐྱོར་བརྩུག་སུམ་སུལ་བ་ནི། མངའ་རིས་རྫོང་ཁོའི་
འོག་གི། སྐོ་དོལ་རྫོང་གསུམ་ཁྱི་སྐྱོར་གཅིག་^[3] ཞེས་བྱུང་།

དེ་བཞིན་ཕྱེ་མིང་པག་མོ་གྲུ་པ་དང་དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་པའི་སྐབས་སུ་ཡང་
སྐར་བཞིན་དབུས་གཙང་གི་ཁོངས་སུ་བཅེ་བའི་ལུགས་སུ་བྱུང་འདུག་པ་ནི་གཙང་
སྐྱོན་ཏེ་རུ་ཀ་རུས་པའི་རྒྱན་(༡༩༥༩ ནས་ ༡༩༠༩)ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༠ ཡས་མས་སུ་བཅམས་
པའི་《མི་ལ་རས་པའི་རྣམ་ཐར》ལས། རྗེ་བཙུན་མི་ལས་སླ་མ་མར་པའི་བཀའ་ལན་
དུ། བདག་གཙང་ལ་སྟོད་ཀྱི་མི་སྒྲིག་པོ་ཆེ་ཅིག་ལགས། ཞེས་དང་། བཙན་པོ་བསྟན་
འཛིན་འཕྲིན་ལས་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་བཅམས་པའི་《འཛམ་གླིང་རྒྱས་བཤད》
ལས། ལ་སྟོད་ཀྱི་ཆར་གཏོགས་པའི་མང་ཡུལ་གླིང་གྲོང་དུ་གྲགས་པ་ཡོད་པ་དེར་རྩོ་
པོ་མཆེད་བཞིའི་ནང་ཆན་རྩོ་པོ་མ་ཏི་བཟང་པོའི་སྐྱ་བརྟན་བྱིན་རྒྱབས་ཀྱི་གཟི་འོད་
འབར་དང་།^[4] ཞེས་སོགས་བྱུང་བ་ལས་ཤེས་ནུས། གཞན་ཡང་། མང་ཡུལ་གྲུང་ཐང་
རོལ་བའི་རྩོ་མཆན་གཞན་དུ་ལ་སྟོད་དགའ་བ་རྩོ་མེ་ཡང་ཁྱབ་བཞིན་འདུག་ལགས།

ད་ནི་དོན་གྱི་གནད་ཁ་རྟོག་ལ་བྱིལ་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་སྟོད་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་
གྱི་ཡ་གུལ་མང་ཡུལ་ལམ་ཡིག་ཆ་རྟོང་པ་མང་པོའི་ནང་མར་ཡུལ་ཞེས་འཁོད་པའི་
ཡུལ་སྐྱེ་དེ་ནི། བོད་སིལ་བུའི་སྐབས་མངའ་བདག་འོད་སྤང་གི་སྐས་དཔལ་འཁོར་

[2] མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ། རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱས་པ། བོད་ཐོད་མེ་མི་དམངས་དཔེ་སྟེང་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ཞོག་པ་ ༩༥༦
[3] སྟག་ཆང་དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། ཁུལ་རབས་མང་པོའི་ལེགས་བཤད་རྣམ་གྲངས་ཡིད་འཛིན་ཞོར་བུའི་ཕྱང་བ།
ཀྲུང་གོ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྟེང་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༦ ཞོག་པ་ ༡༩༩ ནང་གསལ།
[4] བཙན་པོ་མི་ཏན་སྐོ་བཟང་འཕྲིན་ལས། འཛམ་གླིང་ཆེན་པོའི་རྒྱས་བཤད་སྟོད་བརྩུག་ཀུན་གསལ་མེ་ལོང་།
དཔེ་གཞུགས། ༩༩ ནང་གསལ།

བཅན་གྱི་བཅུན་མོ་ཆེ་བ་སྣམ་ནམ་བཟའ་ལེགས་བཅུན་གྱི་སྲས་ཚུང་བ་སྦྱིད་ལྡེ་ཉི་
མ་མགོན་གྱིས་མངའ་རིས་སྒྲོར་གསུམ་རང་གི་བྱ་སྟོང་གྱི་མགོན་གསུམ་ལ་བགོས་པ་
ལས། ཆེ་བ་དཔལ་གྱི་མགོན་ལ་མངའ་རིས་སུ་གནང་བའི་ས་ཁོངས་ཤིག་རེད་འདུག་ལ།
དེའི་བྱའ་ཁོངས་ནི་བསོད་ནམས་ཆེ་བརྟན་ཡོབ་སེ་དགེ་རྒན་གྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་
བཅམས་པའི་《ལ་དྲགས་རྒྱལ་རབས་འཆི་མེད་གཏེར་》ལས། འབངས་ཁྱ་ནག་བཅན།
ཤར་རུ་ཐོག་དང་གསེར་ཁ་ཤོག་ལད་གྱི་བདེ་མཆོག་དམར་པོ། མཆོམས་གྱི་ར་བ་དམར་
པོ། བམ་ལེ་ཡི་མིག་གི་ཕ་བོང་གཡག་ལྡེར་རྩོམ་པ་ཅན་ཡན། བྱང་གསེར་ཁ་མགོན་
པོ། རུབ་ཁ་ཆེའི་ལ་རྩ་རྒྱ་རྟོགས་རྣམས་ཡིན་ལ། ཞེས་བྱུང་ཞིང་། སྤུལ་དེ་རྣམས་ནི་དང་
གི་ཆར་ལ་དྲགས་དང་བོད་གྱི་རུ་ཐོག་གི་ས་ཁོངས་རྣམས་ཡིན་འདུག་པའོ།

མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་གི་མང་ཡུལ་ནི། བོད་སེལ་བུའི་སྐབས་འོད་སྤང་གི་སྲས་
དཔའ་འཁོར་བཅན་གྱི་ཚུན་མ་འཆིམས་བཟའ་བཅུན་ནིའི་སྲས་ཁྱི་བཀྲ་ཤིས་བཞེགས་
པ་ལས། སྲས་སྤྲད་གྱི་ལྡེ་གསུམ་བྱང་བ་ལས་ཆེ་བ་དཔལ་ལྡེ་སྲས་ཆེ་བ་འོད་དཔལ་ལྡེས་
བཟུང་བའི་ས་ཡིན་པ་ནི། ཀ་ཐོག་རིག་འཛིན་ཆེ་དབང་ནོར་བུས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལས་
མས་སུ་བཅམས་པའི་《བོད་རྩི་ལྟ་བཅན་པོའི་གདུང་རབས་མངའ་རིས་སྤྲད་མང་ཡུལ་
གྲང་ཐང་དུ་རི་ལྟར་བྱུང་བའི་ཚུལ་དེབ་གཏེར་དྲངས་ཤེལ་འཕུལ་གྱི་མེ་ལོང་》ལས། དེའི་
ས་ཆོགས་ནི་གྲང་ཐང་ལ་ཐོག་གངས་རི་རྩི་ལྟ་བཅན་ནས་བལ་པོའི་ཡུལ་མཆོམས་
ཉིང་མ་རི་ཡིན་པ་གསལ། མདོར་ན། མང་ཡུལ་ལམ་མར་ཡུལ་ནི་སྟོང་མངའ་རིས་
སྒྲོར་གསུམ་གྱི་ས་ཁོངས་སུ་ཡོད་པ་དང་། མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་གི་མང་ཡུལ་ནི་མངའ་
རིས་སྤྲད་དམ་གཅང་ལ་སྟོང་གྱི་ས་ཁོངས་སོ། འོ་ན། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ཁག་ཏུ་
མངའ་རིས་རྫོང་དགའ་ཞེས་སོགས་བྱང་བ་མ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། དེ་ནི་སྟོང་མངའ་རིས་
སྒྲོར་གསུམ་ལས་ལོགས་སུ་གྱུར་བའི་མངའ་རིས་སྤྲད་ཅེས་པ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་ཡང་ཀ་
ཐོག་རིག་འཛིན་ཆེ་དབང་ནོར་བུས་མཛད་པའི་《བོད་རྩི་ལྟ་བཅན་པོའི་གདུང་རབས་

མངའ་རིས་སྤང་མང་ཡུལ་གྲང་ཐང་དུ་རི་ལྷོ་རྒྱུ་བའི་ཚུལ་དེབ་གཏེར་དྲངས་ཤིང་།
འཕུལ་གྱི་མེ་ལོང་། ཞེས་པ་སོགས་ལས། རྟོད་མངའ་རིས་སྟོར་གསུམ་དང་། མངའ་རིས་
སྤང་གྲང་ཐང་གཉིས་ཀྱི་བྱང་པར་ཡང་ཞེས་པར་གྱུར་རོ།

གསུམ་པ། རྒྱ་ནག་དང་གྲུང་གོའི་གོ་དོན་ཐ་དད་འཛིན་པ།

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ཅམ་ནས་ད་ལྟའི་བར་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་རང་གི་ངོ་བོ་གསར་དུ་
གཏན་འབེབས་བྱེད་སྐབས། རྒྱ་ནག་ནི་མི་རིགས་མང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་
མ་ཟད། རྒྱ་དང་། བོད། སོག་པོ། ཤིན་ཅང་། མན་ཏུ་གཙོས་པའི་མི་རིགས་ལྔ་བརྒྱུ་
དུག་ལས་གྲབ་པའི་སྤྱི་མཐུན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ངོ་བོ་གཏན་འབེབས་ཀྱི་ཐ་སྟོད་ལ་གྲང་
གོ། ཞེས་གནའ་སྤྱོད་མོ་ནས་རྒྱ་ནག་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟོད་རྟེན་རུལ་དེ་
སྦྱར་ཏེ། གྲང་གོའི་བོད་ལྗོངས་དང་། གྲང་གོའི་ཞོ་སྟོན། གྲང་གོའི་འབྲི་གཡག་ ཅས་
བོད་ཀྱི་རྟོད་བརྒྱུད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མིང་གི་སྟོན་དུ་གྲང་གོ་སྦྱར་ནས་བོད་དང་བཅས་
པར་ཁོ་པ་ཆོའི་དབང་སྦྱར་ནི་ཁྲིམས་མཐུན་ཞིག་ཡིན་པ་བཟོ་ཐབས་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ལྷག་པར་སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠
ལོ་ནས་ལོ་བརྒྱུ་ཡི་རིང་གཙོ་གནད་ཞིབ་འཇུག་བྱ་གཞི་《བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་
དཔུང་ཞིབ་》ནང་། གྲང་གོའི་མི་དང་རྒྱ་མི་གོ་དོན་སོ་སོ་ཡིན་པ་དང་། བོད་མི་དང་རྒྱ་
མི་གཉིས་གྲང་གོའི་མི་ཡིན།^[10] ཞེས་ཆབ་སྲིད་དགོས་མཁོའི་ལོག་འགྲེལ་ཤུགས་ཆེན་
རྒྱལ་དང་རྒྱལ་བཞིན་པར་བརྟེན། བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་གནད་མཁན་མང་པོ་ཞིག་མགོ་
བོ་འཛོམས་པར་གྱུར་ནས། གྲང་གོ་ཞེས་པ་ནི་བོད་དང་བཅས་པའི་རྒྱ་ནག་གི་བཙན་འོག་
ཏུ་བརྒྱལ་པའི་མི་རིགས་སྤུང་མོང་ལ་བཙན་ཤིང་གྱི་བཏགས་པའི་ཐ་སྟོད་ཅིག་ཡིན་

[10] དབང་རྟོག་སོགས། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དཔུང་ཞིབ། རྟོད་ཆ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༡
ཤོག་གྲངས་ ༡༩ ནང་གསལ།

པར་བསམ་ན། རྒྱ་ནག་ལ་ཀྲང་ལོ་ཞེས་འབོད་ན་ཆབ་སྲིད་ཐད་ནོར་འཛོལ་ཆེན་པོ་
ཞིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་འདུག འོན་ཏེ་ངོས་སུ་བོད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་རྙིང་
པའི་ནང་ཀྲང་ལོ་དང་། ཅི་ན། རྒྱ་ནག་གསུམ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་དངས་
ཡོད་པ་དང་། ཀྲང་ལོ་འམ་རྒྱ་ནག་དང་བོད་གཉིས་ཐ་དད་སོ་སོ་བའི་ཡུལ་གྱི་ཞིག་ཡིན་
པ་རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆ་དང་རྙིང་ཁྲངས་རྣམས་སུ་གསལ་པོར་འབོད་འདུག།

ཀྲང་ལོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྐད་འདི་ལ་ད་པན་མི་ལོ་ ༡༠༠༠ ལྷག་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་
ཅིང་། རྒྱ་མི་རིགས་གནས་སྡོད་ས་ཆའི་མིང་ནས་བྱུང་ཞིང་། གནའ་སྡེ་མོ་ནས་རྒྱ་ནག་
པ་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྐད་ཅིག་ཡིན་པར་སྤང་། ཆོག་རང་སྤང་གི་གོ་དོན་
ནི་ཡུལ་གྱའི་དཀྱིལ་དབུས་དང་། དབུས་ཁུལ། དབུས་ས། ཞེས་པ་དང་འབྲེམ་ཆུངས་
ཡིན།^[༡༡] ཞེས་བཤད། རྒྱ་ནག་ཅེས་པ་གནའ་སྡེ་མོ་ནས་བོད་པས་ཀྲང་ལོ་(སྟོང་ཁུན)
ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྐད་ཅིག་ཡིན་པས་ན། འོན་ཏེ་ཀྲང་ལོ་དང་རྒྱ་ནག་ནི་དོན་གཅིག་
མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་ངེས་ཤིང་། «བོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོའི་»ནང་“སྟོན་ཁུན་
རྩུང་ཀུས་དང་འབྲེམ་སྟོང་ཁུན་རྒྱལ་པོ། རྒྱ་སྐད་ལ་རྩུང་ཀུས་ཏེ་ཤར་ཕྱོགས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་
པོ་”^[༡༢] ཞེས་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་རྙིང་ཁྲངས་རྣམས་སུ་རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུན་
ཞེས་གསལ། རྒྱལ་དབང་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོས་སྟོང་ཁུན་ཞེས་པ་ཀྲང་ལོ་ཞེས་པའི་
སྐྱུ་རྩུར་ཆག་སྟེ་སྐད་ཉམས་པ་ཞིག་རེད།^[༡༣] ཅེས་གསུང་པ་ནི་བོད་གནའ་རབས་པའི་

[༡༡] དབང་རྟོག་མོགས། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དབྱེད་ཞིབ། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༡ ཞོག་
གངས་ ༡༩ ནང་གསལ།

[༡༢] ཀྲང་དེ་ཕྱི་སུན་གྱིས་གཙོ་འགན་བཞེས་ནས་ཚོམ་སྐྱིག་བྱས། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལྷ་ ༡༡ སྟོང་
ཆ། ཞོག་གངས་ ༡༡༠༨ ནང་གསལ།

[༡༣] ཆབ་སྲིད་ལམ་སྟོན། གཉིས་པ། བོད་གཞུང་ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས། ༡༩༩༩ ཞོག་གངས་ ༡༩༩༡ རྒྱལ་དབང་མཆོག་
གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལྷ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༠ ཉིན་གནས་མཆོག་རྟོག་པར་དུ་གཞིས་ལུས་བོད་མི་བདུན་སྟོང་སྟོར་ལ་གནང་
བའི་བཀའ་སློབ།

སྐྱུ་བསྐྱར་ཐང་རྒྱ་ཡིག་གི་ཐ་སྙད་ཐང་གོ་ལ་(唐国)ལ་ཐང་གྲར།^[19] ཞེས་བསྐྱར་ཡོད་ན།
གྲང་གོ་(中国)ལ་སྟོང་ཁུན་ཞེས་བསྐྱར་ཡོད་ངེས་པ་ཞིག་ཏུ་བསམ་སོང་།

ཡང་རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུན་ཞེས་བྱང་བ་ནི་སྐྱུ་ཞབས་ས་ཏེ་བ།^[20] ཅས་འབོད་པ་
དང་འབྲེལ་བར་བོད་རྒྱའི་ཐ་སྙད་མཉམ་དུ་སྒྲིལ་ནས་སྒྲས་པ་ཞིག་ལས། འོན་ཏེ་རྒྱ་ནག་
ཅས་པ་བོད་སྐད་དང་སྟོང་ཁུན་ཞེས་པ་རྒྱ་སྐད། སྐྱུ་ཞབས་ཞེས་པ་བོད་སྐད་དང་ས་
ཏེ་བ་ཅས་པ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐད་ཡིན་པས་ན། འོན་ཀུན་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་མཉམ་པའི་སྐད་ཡིག་མི་འབྲེལ་གཉིས་
མཉམ་དུ་སྐྱར་ནས་སྒྲོས་པ་ཤིག་རེད། དེ་ཡང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༠༩ ལོར་དབྱིན་ཇིའི་བཙན་
འཛུལ་དམག་བོད་ལ་ཡོང་སྐབས། བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་དང་དགོན་སྡེ་འགས་སྡེ་ལེན་
བྱས་པར་མི་དམངས་ཆོས་ཟུར་ཟུར་དམངས་གཞས་སུ། དང་པོ་བསྟན་དབྱ་ཟེར་གྱིས།
ཁག་ཉིས་པ་ཕྱི་སྒྲིང་ཟེར་གྱིས། རྒྱ་གར་སྟོ་མོ་སྟོང་དུས། སྐྱུ་ཞབས་ས་ཏེ་བ་ཟེར་གྱིས།^[21]
ཞེས་པའི་གནས་ཚུལ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ལམ་ཁག་ཏུ་མངའ་རྒྱ་འདུག་པ་ལས་ཀྱང་
ཤེས་ནུས་སོ།

ཡང་རྒྱ་ནག་གི་ཞིབ་འཇུག་པ་ཆོས་ཡོན་གོང་མའི་དུས་ཙམ་ནས་བོད་པས་
གྲང་གོར་སྟོང་ཁུན་ཞེས་འབོད་པའི་བོད་ཀྱི་སྐད་སྙད་ཅིག་བྱང་།^[22] ཞེས་བཤད་མོད།
འོན་དངོས་སུ་བོད་པས་རྒྱ་ནག་ལ་སྟོང་ཁུན་(གྲང་གོ)ཞེས་དུས་རབས་བརྒྱ་པའི་ནང་ཙམ་
ནས་འབོད་ཀྱི་ཡོད་པ་ནི། བཀའ་གདམས་པའི་སྤྱི་ཆེན་འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་
གནས་(ཕྱི་ལོ་ ༡༠༠༩ ནས་ ༡༠༦༩)ཀྱིས་བོད་སྤེལ་བུའི་སྐབས་བཙམས་པའི་《དཔལ་ལྷན་ཨ་

[19] དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚོམ། དེབ་གསུམ་པ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྙིང་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་
༡༩༩༩ ཞོག་ཁང་ས་ ༡༩༩ ནང་གསལ།

[20] ཞུ་སྐྱབ་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མིང་དོན་རྒྱལ་རབས། བཅ་པོ་༡། བོད་གཞུང་ཤེས་པར། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༧
པར་ཐེངས་ ༥། ཞོག་ ༡༩༧ ནང་གསལ།

[21] ཞུ་སྐྱབ་པ་དབང་བླག་བདེ་ལྷན། བོད་ཀྱི་མིང་དོན་རྒྱལ་རབས། བཅ་པོ་༡། བོད་གཞུང་ཤེས་པར། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༧
པར་ཐེངས་ ༥། ཞོག་ ༡༩༧ ནང་གསལ།

[22] དབང་ཚོན་མོགས། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གོ་བབ་དབྱེད་ཞིབ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༠༡ ཞོག་
ཁང་ས་ ༡༩ ནང་གསལ།

ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ཆོས་ཀྱི་འབྲུང་གནས་ཀྱི་ནང་། རྒྱ་ནག་སྟོང་ཁུག^[19]་ནམ། སྟོང་
ཀུན་ཀྱི་^[20] ཞེས་བྱུང་། དེ་བཞིན་སྟོང་ཁུག་ནམ་གྲུང་གོ་(中国)དང་། ཅི་ན་(China)། རྒྱ་
ནག་གསུམ་དོན་གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་ཡིན་པ་ནི། དེའུ་ཚུ་སྐྱེ་མ་ཆོས་བཟང་
ངམ་རྣམས་ལྟ་བུས་(1949 ལོ་ 1949)ཕྱི་ལོ་ 1906 ཡས་མས་སུ་བཅུ་མས་པའི་《མངོན་
བརྟེན་གྱི་བསྟན་བཅོས་རྒྱ་མཆོད་ཆུ་ཐེགས་》ལས། སྟོང་ཁུག་མ་དུ་ཅི་ན་ནི་རྒྱ་ནག་
མིང་ཡིན། བོད་འདི་ལ་སྟོང་ཁུག་གངས་ཅན་བསེལ་སྟོངས་ཟེར།^[21] ཞེས་བྱུང་བས་སོ།

དེ་ཡང་། སྟོང་ཁུག་ནམ་གྲུང་གོ་(中国)ཞེས་པ་རྒྱ་ནག་རང་གིས་རང་ལ་འབོད་
པའི་མིང་དང་། ཅི་ན་(China)ནི་གནའ་དུས་རྒྱ་གར་བས་རྒྱ་ནག་ལ་འབོད་པའི་ཐ་སྟོད་
གང་ཞིག་དེར་འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མས་རྒྱ་ནག་ལ་(China)ཞེས་འབོད་བཞིན་པ་
ཞིག་ཡིན་བཟོ་འདུག་ཅིང་། མ་དུ་ཞེས་པ་རྒྱ་གར་གྱི་སྐྱེ་རང་སོར་བཞག་པ་དང་དོན་ལ་
ཆེན་པོ་ཞེས་པའོ། གལ་སྲིད་སྟོང་ཁུག་ཞེས་པ་གྲུང་གོ་(中国)ཞེས་པའི་སྐྱེ་བུར་ཉམས་
པ་ཞིག་མིན་དཔང་དུ་བཏང་ཡང་། གྲུང་གོ་(中国)དང་སྐད་དོད་མཉམ་པའམ་དོན་
གཅིག་མིང་གི་རྣམ་གྲངས་སུ་རྒྱ་ནག་གཞུང་རང་གིས་འདོད་པའི་ཅི་ན་(China)དང་
བོད་གཉིས་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ཡུལ་གྱི་ཐ་དད་སོ་སོ་བ་ཡིན་པར་འཕྲོད་ཀྱི་མི་འདུག་གམ།

བོད་ཀྱི་ཡིག་བསྐྱར་ལོ་རྒྱུས་ཁོད་རྒྱ་ཡིག་ནང་གསལ་བའི་སྟོང་ཁུག་ནམ་
གྲུང་གོ་(中国)ཞེས་པ་བོད་ཡིག་ནང་བསྐྱར་སྐབས། ཡུལ་དུས་ཀྱི་དབང་གིས་རྒྱ་ནག་
ཅེས་བསྐྱར་བ་དང་། གྲུང་གོ་ཞེས་སྐྱེ་རང་སོར་བཞག་པ་གཉིས་བྱུང་ཡོད། དཔེར་ན།
ཕྱི་ལོ་ 1906 ལོར་བཅུ་མས་པའི་རྒྱ་ནག་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་《ཐང་དེབ་རྟིང་

[19] འབྲོམ་སྟོན་པ་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས། དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ཆོས་ཀྱི་འབྲུང་གནས། གྲིས་མ།
ཤོག་གྲངས་ 16 རྩེ་གསལ།

[20] རོ་སོ་ཆེན་པོ་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་བཞུགས་ལགས་སོ། ལུང་བསྟན་པའི་ཆུལ་རགས་རིམ་ཡིན་
ལགས། གྲིས་མ། ཤོག་གྲངས་ 6 རྩེ་གསལ།

[21] དེའུ་ཚུ་སྐྱེ་མ་ཆོས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་རྒྱ་མཆོད་ཆུ་ཐེགས། བོད་སྟོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་།
ཕྱི་ལོ་ 1949 ཤོག་གྲངས་ 199 རྩེ་གསལ།

བོད་ཀྱི་ཁྱིད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བ(旧唐书)》ཡམ། 吐蕃在长安之西八千里，…语讹谓之吐蕃。其候子孙繁昌，又侵伐不息，土宇渐广。历周及隋，犹隔诸羌，未通於中国。^[17]ཞེས་པའི་ནང་གི་ཀྱང་གོ(中国)ཞེས་པའི་རྒྱ་ཡིག་གི་ཐ་སྟད་དེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༤༡ ལོར་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་ཐང་ཡིག་བོད་བསྐྱར་གནང་བ《དེབ་ཐེར་དཀར་པོའི》ནང་དུ་བཀོད་ཡོད་པ་དེར། རྒྱ་ནག^[18] ཅས་བསྐྱར་འདུག་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ ལོར་སྟག་ལྷ་ཐུན་ཆོག་མཁན་བཟའིས་གྱིས་ཐང་ཡིག་བོད་བསྐྱར་མ《རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དང་ནང་གསལ་བའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང》ཞེས་པའི་ནང་དུ། ཀྱང་གོ^[19]ཞེས་སྐར་དང་སོར་བཞག་འདུག དེ་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༠ ལོར་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་དང་ཐུན་ཆིང་དབྱིང་གིས་བོད་བསྐྱར་བྱས་པའི《ཐང་ཡིག་གསར་རྟོང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྲིད་ལུགས》ནང་། ཀྱང་གོ^[20]ཞེས་སྐར་དང་སོར་བཞག་འདུག

ད་ཆོས་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལས་ཀྱང་གོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྟད་ལ་ཞིབ་འདུག་བྱས་ཆོ། རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་དབང་བསྐྱར་བའི་རྒྱལ་ཁབ་གང་དེའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆའི་ནང་ཀྱང་གོ་ཞེས་འཁོད་པ་མཐོང་བྱུང། དཔེར་ན། ཏུང་ཁེ་ཅན(汤开建)དང་ལི་ཏུ་ཅན་ལེ(刘建丽)ཚོས་སྒྲིག་བྱས་པའི《ལུང་རྒྱལ་རབས་དུས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་ཕྱོགས་བསྟུས(宋代土蕃史料集。)》ནང་དང་།^[21] ལི་འེ་ཅས(黎桀)ཀྱིས་བཅུམས་པའི《མིང་གི་ལོ་རྒྱུས(史明)》གཉིས་ཀྱི་ནང་། ཀྱང་གོ^[22]ཞེས་གསལ་འདུག་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༡༡

[17] 張昭遠、旧唐书第一六冊，卷一九一至卷二〇〇下，中华书局。

[18] དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚོམ། དེབ་གསུམ་པ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ ཞོག་གངས་ ༡༤༡ རྩེད་གསལ།

[19] སྟག་ལྷ་ཐུན་ཆོག་མཁན་བཟའིས། རྒྱའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་གསལ་བའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ ཞོག་གངས་ ༡ རྩེད་གསལ།

[20] དཔལ་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་གྱི་གསུང་འབུམ། དེབ་བཞི་པ། བསྐྱར་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས། མི་རིགས་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༧༩༡ ཞོག་གངས་ ༡༥༦ རྩེད་གསལ།

[21] 汤开建和刘建丽，宋代土蕃史料集，（一）四川民族出版社。P.11.

[22] 黎桀，史明，海桥出版社出版。第一篇。

བོད་ཀྱི་ན་གཞན་ཞིབ་འཇུག་པས་བོད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་གཟབ་ནན་དགོས་པའི་ནང་ཁྱོད་མཁོ་མོ།

ནས་ཀྱང་ནག་མི་སེར་རྒྱལ་ཁབ་སྐབས་ཀྱི་《གཟའ་འཁོར་རེའི་བོད་སྐད་གསར་གནས་
ཨང་ ༡༩》ནང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་ལིཊུ་མན་ཆིང་རྒྱ་ནག་ནས་བོད་དུ་ཡོང་བ་དང་
བོད་ནས་ཕྱིར་ལོག་སྐབས་《ཀ་སྐྱག་ཡུལ་ཕྱོགས་སོ་སོའི་གསར་འགྱུར་མེ་ལོང་》གི་ཚཱ་
སྒྲིག་པ་ཁུ་རུ་བ་སྐ་སྐ་མཐར་ཕྱིན་དང་དྲི་བ་དྲིས་ལན་བྱས་པའི་ནང་། གྲུང་གོའི་རྒྱལ་
ཁབ་དང་བོད་གཉིས་དབར་གྱི་ལོ་ ༡༠ སོང་བའི་དམ་ཆོག་གཙང་སེལ་ཐུབ་པ་བྱུང་
མིན་དྲིས་ལན་དུ། གྲུང་གོའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་བོད་གཉིས་དབར་སློ་མིང་འབྲིང་ཐུའི་
བཀའ་དོན་སྒྱུ་བོར་ཁུར་ཏེ་མཐུན་ལམ་གཙོ་འདོན་བྱེད་སློ་མ་ཟད།^[༡༥] ཅས་བྱུང་།

གོང་གསལ་གནས་ཚུལ་དག་ལས་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱིས་སྲིད་དབང་བསྐྱར་བའི་
སྲིད་གཞུང་ལ་གྲུང་གོ་ཞེས་བར་མ་ཆད་འབོས་པ་མ་ཟད། སྲིད་གཞུང་དེ་དང་བོད་
གཉིས་ནི་སྐ་བར་ཕྱི་གསུམ་དུ་ཐ་དད་སོ་སོ་བའི་ཡུལ་གྱི་ཞིག་ཡིན་པ་གསལ་པོ་འདུག
ཡང་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་རྒྱ་རིགས་ཞིབ་འཇུག་པ་ཆོས་བོད་འདི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་
དུས་སུ་གྲུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་བཤད་མོད། གནད་དོན་དེའི་ཐད་ལ་
བོད་རིག་པའི་མཁས་དབང་ཨི་ལི་ཨོ་ཏི་སི་སྤར་ལིང་གིས་(Elliot Sperling) ཀྱིས་བོད་
ཀྱི་གནས་བབས་ངོ་མ་ངེ་ཡིན་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གཞུང་འབྲེལ་ལོ་རྒྱུས་(ཡོན་རྒྱལ་རབས་
མགོ་ཉིང་ལོག་པའི་ལོ་གཅིག་རྗེས་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་བྱས་པའི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས)ནང་ཡོན་
རྒྱལ་རབས་ཀྱི་མངའ་ཁུལ་རྒྱས་བཤད་བྱས་པའི་འབྲེལ་ཡོད་ལེའུ་ནང་བོད་བརྒྱུག་མེད་
པ་ལས་གསལ་པོར་བསྟན་ཡོད།^[༡༦] ཞེས་གསུང་པ་ལས་གསལ་པོར་མཁྱེན་རྒྱ་བཅས་
མཇུག་བསྟུ་བ་ལགས་སོ། །

[༡༥] གསར་འགྱུར་མེ་ལོང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལྷ་ ༡༠ ཆོས་ ༡༡ ཤོག་གངས་ ༩ པར་གསལ།

[༡༦] དམས་པ་བསྟན་འདོན་གྱིས་བོད་བསྟན། བོད་དོན་དག་སྒྲུལ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་དྲི་གཞི་བརྒྱལ་དྲིས་ལན། ལོ་
རྒྱུས་དེབ་ཐེང་ ༡༥། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༥།